

## «БОРОТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ Є БОРОТЬБОЮ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ»

Діяльність ОУН з організації навчання  
та національно-патріотичного виховання молоді

**З**береження національної культури, мови, школи рівнозначне збереженню генофонду нації, а, отже, її права на державне майбутнє.

Загальновідомо, що найнебезпечнішою і найшкідливою формою поневолення народів є втручання ворога в процеси культури іншого народу, прищеплювання елементів культури пануючої культури поневоленого. Як наслідок, настає параліч системи ідей світогляду поневоленого народу, зникає взаємозбагачення, взаємовплив з іншими культурами. Тому боротьба за культурні цінності, суб'єктивні творчі вияви, самобутність форм культури, за плекання національного світогляду є нічим іншим, як боротьбою за духовну самобутність народу, будучи першочерговим його завданням.

Особлива роль у цьому процесі належить національній освіті та вихованню підростаючого покоління.

Організація Українських Націоналістів надавала важливого значення питанням рідної освіти, національно-патріотичного виховання молоді, бо це «боротьба за душу нації, за основу її майбутнього» [1]. Боротьба за поширення і піднесення освіти народу — це один із шляхів зміцнення нації, піднесення рівня її відпорності і здатності до боротьби в усіх її формах [2]. В умовах поневолення нації боротьба на терені школи за виховання української дитини в українському дусі розглядалася ОУН як безпосередня боротьба за державність.

Зупинимось на розгляді теоретичний напрацювань ідеологів, провідних діячів Організації Українських Націоналістів з питань національно-патріотичного навчання і виховання молоді, зокрема, Дмитра Донцова, Володимира Мартинця, Миколи Сціборського, Олега Ольжича та інших. З'ясуємо основні напрями націоналістичного виховання, тим більше, що дані питання з відомих причин до недавнього часу взагалі були невідомі широкому загалу громадськості, педагогам зокрема.

Вплив творчості Дмитра Донцова на молодь на початках українського



націоналістичного руху був безперечно колосальним. У своїх працях, присвячених завданням юнацтва, Пласту, Дмитро Донцов вказує на необхідність передусім духовної регенерації нації, яку потрібно оперти лише на світогляді сильних, здорових фізично і душевно народів Окциденту [3].

Покладаючи на молодь великі надії, Д.Донцов накреслює напрямні світогляду сучасної йому молоді, зазначаючи, що лише культ особистої ініціативи — взамін культу маси, лише жаждоба випередити інших — взамін задрісного рівноправства, культ змагання, культ незбитих національних догм — замість дискусій і сумнівів, культ відваги, волі, великих ідей, ідеалізм спроможні вивести націю з морального занепаду [4].

Молодь, за Донцовим, повинна бути відважною, завзятою і впевненою в своїх переконаннях. Найважливіше, молодь означає зміну, дію і життєздатність — саме ті якості, що потрібні українській нації. Хто ж як не молоді покликани виголошувати вирок, встановлювати нові дорогівкази і руйнувати старі [5]. В есе «Завдання нового покоління» Д.Донцов констатує, що молоде покоління мусить бути виховане на прикладі борця за свій народ. Ця визначальна мета включає дві ідеї, які особливо повинні жити в душі —

віра в післанництво власного народу й почуття честі. А такі прикмети, як відвага, чесність, вірність мусять бути реалізовані в чині [6].

Ідеї, висловлені Д.Донцовим у живій і плідній публіцистичній діяльності, стали своєрідним «Євангелієм», особливо для західноукраїнської молоді, на якому виховувалися цілі покоління.

Аналізуючи сучасний стан української молоді, Володимир Мартинець відзначає цілковитий занепад ідеалізму, небувалий розвиток скептицизму. Причини цього у депресії і зневірі до ряду провідників національно-визвольних змагань 20-х років, вимушеній еміграції і в зневірі самої молоді. Вказуючи на пріоритетні шляхи навчання і виховання молоді в системі завдань націоналізму, В.Мартинець наголошує на якісному залученні ще не здеморалізованого, суспільно-активного молодого покоління в лави ОУН і виховання його в дусі нових засад і ідеалів, «бо лише нове покоління, виховане на нашій національній традиції може дати новий тип Українця, здібного не лише на героїчні вчинки, але і на буденну, дрібну працю» [7]. Національна ідея мусить стати для нового покоління «життєвою мапою, планом його праці, метою життя» [8]. Не на знищенні, а на творенні повинна бути зосереджена вся енергія націоналістів.

Микола Сціборський, покладаючи на молоде покоління важливі завдання, підкреслював, що молодий, активний націоналізм мусить накреслити найкоротші шляхи соборної нації до державності, вкладаючи у власну діяльність три незмінні засади: віру в себе, в свою націю, в її майбутнє.

Важливу увагу питанням національного навчання і виховання молодого покоління приділяв один із відомих членів Проводу Українських Націоналістів (ПУН), керівник Культурної Реферантури ПУН, талановитий поет і науковець Олег Ольжич.

У статтях «Виховання молоді», «Українське дошкілля», «Весняні ігрища молоді» О.Ольжичем розроблена цільна навчально-виховна сис-



тема, починаючи від дошкільного (домашнього) виховання і закінчуючи юнацтвом.

За О.Ольжичем, націоналістичне виховання молодого покоління має на меті виплекати гармонійний, суцільний та сильний тип людини — українця. Основною рисою цього виховання є національність змісту і форми, позначена світоглядною чіткістю та натугою чуттєво-морального моменту, характерними для націоналізму. Освітній матеріал у націоналістичній педагогіці має бути підібраний і підпорядкований етично-виховним завданням. Це не «освіта для освіти», а використання знання для формування духовного типу і характеру та озброєння знаннями для життєвої боротьби.

Виховання від дошкільного віку і до повноліття є нерозривним процесом, з єдиною розвитуковою лінією та продуманою системою, взаємопов'язаними такими напрямками: домашнє виховання, шкільне виховання (дитсадок, народна, середня і вища школа), виховна система молодіжних організацій, інші суспільні чинники (дитяча преса, книга, театр, кіно і т.д.). Отже, українська молодь повинна «зазнати» національного виховання [9].

Вказуючи на важливість дошкільного виховання (діти від 4 до 7 років), в основі якого повинна лежати народність, О.Ольжич підкреслює, що вже з цього віку необхідно починати розбудову національного виховання молоді і цілого народу. Народна пісня, музика, читане і слухане слово, дитячий театр, вертеп, образотворчі засоби, все, що становить національну самобутність, кращі зразки зарубіжної літератури, повинні всеціло ввійти в щоденне життя дитини.

Виховання українського дошкільця повинно бути за формою і змістом, своїм спрямуванням справді українським, національним, невід'ємну основу якого повинна становити народна культура [10].

У дошкільнят необхідно плекати такі риси характеру, як воля, активність, мужність, справедливість, почуття обов'язку і відповідальності, товариськість, пошана і любов до батьків і родини, що є одним із істотних виховних завдань, релігійні почуття.

В основі навчання і виховання доросту (8—14 років) має лежати історична традиція українського народу з її героїкою та романтикою Княжої, Козацької доби. У цьому віці актуальною є колективна праця в молодіжних організаціях. В Західній Україні цю роль перебрали на себе «відділи виховання молоді» та «Пласт». Проте на майбутнє цю

роль має виконувати єдина, одностайна організація.

Освітній матеріал у цьому віці повинен бути «безоглядно вартісний та виховний» [11].

Період юнацтва (15—18 років) є найвідповідальнішим, оскільки відбувається остаточне формування особистості. Література, лекції, спорт, наполеглива самостійна праця, активна участь у молодіжних організаціях повинні увійти в життя молоді як невід'ємна складова. У цьому віці вона повинна з розумінням аналізувати процеси світової сучасної дійсності, пізнавати глибини національної культурної спадщини [12].

Діячі ОУН постійно наголошували на важливості всеукраїнського виховання, яке веде до вироблення почуття єдності з цілим українським народом, бо лише всеукраїнське виховання може вивести нас на ширші шляхи, тільки воно може виховати суспільність, здатну розуміти єдність українського народу, створити одну національну душу. Всеукраїнське виховання повинно бути категоричним імперативом для всіх українців, незважаючи на політичні обставини [13].

Аналіз архівних матеріалів відкриває нам розуміння основних засад виховної функції українського націоналізму. Так, націоналістичне виховання має на меті добро, силу й творчий розвиток національної спільноти, а в нації — всебічний розвиток суспільно-активної особистості [14]. Власне, виховна ідея українського націоналізму проявляється у двох напрямках: 1) необхідно організувати всі сфери національно-суспільного життя (культурну, рідинну тощо); 2) дати в теорії і практиці нову систему націоналістично-волонтеристичної педагогіки, програму й організацію суспільного шкільництва, що відповідала б духовним потребам і змаганням української нації, новим здобуткам сучасної педагогіки і психології.

Таким чином, націоналістичне виховання має плекати й розвивати національно-державницькі, героїчні риси й здібності, дати нову теорію, нову систему вартостей національної педагогіки, органічно поєднати суспільне виховання і освіту, вважаючи останню однією з основних складових цілої виховної системи.

Планування, тематика предметів повинні працювати в напрямі однієї гармонійної цілісності. Звідси, потреба відповідного зв'язку загального й професійного виховання та організації шкільництва. Необхідно пов'язати у вихованні та навчанні вартості гуманітарних і природничо-технічних наук в одну органічно життєву цілісність, поставивши на

першому плані пізнання національно-історичної дійсності та суспільного середовища.

Отже, суцільна система націоналістичного виховання повинна включати такі взаємопов'язані складові:

- національно-державницьке виховання й освіту;
- громадсько-моральне;
- суспільно-професійне;
- мілітарне та фізичне виховання [15].

При створенні даної педагогічної системи необхідно розглядати національно-історичну дійсність України з її спадщиною, залишеною поневолювачами, та поставити перед вихованням чіткий образ ідей і цінностей нового життя — образ нової людини і великих завдань, що стоять перед українською нацією. Бо тільки з нашої волі, з наших сил, праці й боротьби постане новий світ України [16].

Отже, виховна функція українського націоналізму нерозривно пов'язана з цілісністю потреб і завдань української нації, що завжди було одним з основних завдань еліти ОУН і українства.

#### Література

1. ЦДІА України у Львові. — Ф. 309, оп. 1, спр. 2619, арк. 43.
2. Там же, арк. 43, зв.
3. *Донцов Д.* Юнацтво і Пласт. — Львів, 1928. — С. 7—8.
4. Там же, с. 14—15.
5. *Мотиль О.* Дмитро Донцов // Політологічне читання. — 1992. — №1. — С. 292.
6. *Бедрій А.* Вплив Д.Донцова на формування ОУН. — С. 25—26.
7. *Мартинець В.* Ідеаліз в українській суспільності // Національна думка. — Прага. — 1927. — Ч. 2. — С. 5—7.
8. Там же, с. 7—8.
9. *Ольжич О.* Виховання молоді. В кн.: Незнаному воякові. — К., 1994. — С. 135.
10. *Кардаш Д.* Українське дошкільня. В кн.: Незнаному воякові. — С. 132—134.
11. *Ольжич О.* Весняні ігрища молоді. В кн.: Незнаному воякові. — С. 130.
12. Там же, с. 137—138.
13. М.К. До нашого національного виховання // Національна думка. — Прага. — 1924. — Ч. 1. — С. 26—27; *Бутин І.* За здорову національну мораль // Голос Нації. — Львів. — 1936. — 6 серпня. — С. 4.
14. ЦДАВОВУ. — Ф. 3836, оп. 1, спр. 36, арк. 23.
15. Там же, арк. 23, зв.
16. ЦДАВОВУ. — Ф. 3833, оп. 1, спр. 36, арк. 23—23, зв.; ЦДАВОВУ. — Ф. 3833, оп. 1, спр. 62, арк. 43.